

Segregatiebestrijding in het basisonderwijs

in de gemeenten Amersfoort, Arnhem en Deventer

Zineb Arab

Ginny Jongen

Merel Steinweg

Segregatiebestrijding in het basisonderwijs

Een beleidsvergelijking in de gemeenten Amersfoort, Arnhem en Deventer

27 juni 2011

Bachelorthesis Maatschappelijke opvoedingsvraagstukken, Universiteit Utrecht

Begeleider: Chris Baerveldt

Zineb Arab 3146839

Ginny Jongen 3184900

Merel Steinweg 3643840

1. Samenvatting

Segregatie, een scheiding van leerlingen naar etniciteit of sociaaleconomische status, komt in het basisonderwijs in Nederland veelvuldig voor. Onderwijssegregatie heeft een negatieve invloed op de leerprestaties van kinderen. In deze thesis wordt het segregatiebeleid van de gemeenten Amersfoort, Arnhem en Deventer vergeleken. Dit gebeurt aan de hand van beleidsdocumenten en interviews. Hierbij wordt gekeken hoe het gemeentebeleid bijdraagt aan het vergroten van beschermende factoren en het beperken van risicofactoren in de onderwijsomgeving. Door middel van interviews met sleutelfiguren is nagegaan in hoeverre het beleid wordt uitgevoerd en welke succesfactoren en knelpunten worden ervaren. Amersfoort en Deventer richten zich in het segregatiebeleid op etnische segregatie en zetten daarnaast in op achterstandenbestrijding. Arnhem zet alleen in op achterstandenbestrijding. Om segregatie te voorkomen richt Amersfoort zich op het voorlichten en betrekken van ouders. Achterstanden worden bestreden door het oprichten van brede scholen en het wegwerken van taalachterstanden. Deventer voert een spreidingsbeleid op basis van postcodegebieden en regelt extra taalstimulering centraal in de stad. Arnhem zet in op het verhogen van de onderwijskwaliteit door individuele programma's. Amersfoort blijkt de enige gemeente die ook middelen inzet om de normen en waarden van kinderen te laten aansluiten bij de dominante cultuur en daarmee de kansen van kinderen te vergroten. Deventer heeft met het postcodebeleid het minst vrijblijvende segregatiebeleid. In Arnhem komt het gemeentebeleid het meest overeen met de daadwerkelijke uitvoering op scholen.

2. Schets van het vraagstuk

In Nederland komt in toenemende mate segregatie in het basisonderwijs voor (Nieuwenhuizen, 2007). Onder segregatie wordt een scheiding van leerlingen op basis van etniciteit of sociaaleconomische status verstaan. Segregatie is lange tijd geen onderwerp van overheidsbeleid geweest, maar sinds 2006 staat het volop in de belangstelling. In dat jaar werd besloten om gemeenten te verplichten een segregatiebeleid te voeren (Oberon, 2011). De reden hiervoor is dat onderzoek uitwijst dat segregatie in het basisonderwijs een negatieve invloed heeft op onderwijsresultaten (Driessen, 2007) en het integratieproces (Herweijer, 2008). Hiermee worden de kansen van kinderen om een volwaardig lid te worden van de samenleving beperkt. Maar hoe is segregatie in het basisonderwijs eigenlijk tot stand gekomen en hoe komt het dat segregatie de kansen van kinderen beperkt?

Met de komst van grote groepen immigranten in de jaren tachtig naar Nederland zijn de zogenaamde ‘zwarte’ en ‘witte’ scholen ontstaan (Vink, 2010). Deze scholen bestaan uit een meerderheid van respectievelijk allochtone en autochtone kinderen. De eerste zwarte scholen ontstonden omdat immigranten bij aankomst in Nederland vaak in dezelfde wijken gingen wonen en basisscholen in die wijken overwegend allochtone leerlingen kregen. Het ontstaan van zwarte scholen werd versterkt door het wegtrekken van autochtone leerlingen naar ‘witte’ scholen buiten de wijk, de zogenoemde witte vlucht. Deze situatie van concentratiewijken en de witte vlucht is nog steeds actueel en de tweedeling in het basisonderwijs wordt, ondanks verschillende pogingen om dit te bestrijden, alleen maar groter (Nieuwenhuizen, 2007).

Etnische segregatie valt grotendeels samen met sociaaleconomische segregatie omdat ouders van allochtone leerlingen over het algemeen een laag opleidingsniveau hebben (Driessen, Doesborgh, Ledoux, Van der Veen, & Vergeer, 2003). Scholen met een hoog percentage allochtone leerlingen hebben dus vaak ook een hoog percentage kinderen met een lage sociaaleconomische status. Dit brengt specifieke problemen met zich mee.

Allochtone leerlingen hebben vaker een taalachterstand en de kloof tussen het pedagogische klimaat op school en de thuiswereld is bij deze kinderen gemiddeld groter dan bij autochtone kinderen (Driessen e a., 2003). Driessen (2007) beschrijft echter dat veel achterstanden eerder het gevolg van de sociaaleconomische status zijn dan van etniciteit. Onvoldoende cognitieve stimulering, weinig ouderbetrokkenheid en een beperkt taalaanbod komt vaker voor in gezinnen met een lage sociaaleconomische status en hebben als gevolg dat de onderwijskansen van deze leerlingen kleiner zijn. Dit wordt bevestigd door het onderzoek van Dronkers (2010) onder 15-jarigen waaruit bleek dat voornamelijk het opleidingsniveau van de ouders de onderwijskansen van leerlingen beïnvloedt (Dronkers, 2010). Hoewel Dronkers zich in zijn onderzoek richt op het voortgezet onderwijs laten deze resultaten wel zien dat het beperkt is om bij segregatie alleen in termen van etniciteit te spreken. De sociaaleconomische status blijkt een belangrijkere voorspeller van onderwijsachterstanden dan etniciteit, daarom wordt er in deze thesis niet gesproken over allochtone en autochtone leerlingen maar over achterstandsleerlingen.

Scholen met veel achterstandsleerlingen hebben vaker een lagere kwaliteit van onderwijs. Hiervoor worden verschillende argumenten aangedragen. Ten eerste geven deze scholen aan vaak moeite te hebben met het vinden van goede gekwalificeerde leerkrachten. Ten tweede zijn vooral allochtone ouders weinig kritisch ten opzichte van het onderwijs. Ten derde hebben leerkrachten een lage verwachting van de leerlingen. Tot slot maken taalproblemen en andere achterstanden het moeilijk om goed les te geven (Vink, 2010).

Met segregatie in het basisonderwijs ontstaan er klassen met overwegend achterstandsleerlingen. Er is vastgesteld dat de samenstelling van een schoolklas invloed heeft op leerprestaties van kinderen. Een schoolklas met veel leerlingen uit een lage sociaaleconomische klasse heeft een negatieve invloed op de leerprestaties van alle leerlingen (Paulle, 2006). Paulle (2006) heeft vastgesteld dat een verhouding van 30 % achterstandsleerlingen en 70 % niet-achterstandsleerlingen optimaal is voor beide groepen. Achterstandsleerlingen kunnen zich optrekken aan sterkere leerlingen en sterkere leerlingen worden niet benadeeld door het aantal achterstandsleerlingen maar leren juist omgaan met deze groep. Om de nadelige gevolgen van segregatie tegen te gaan heeft de overheid besloten hier beleid op te voeren.

In haar brief aan de Tweede Kamer heeft toenmalig minister van onderwijs Dijkema (2008) aangegeven dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor het voeren van een segregatiebeleid. Omdat de effectiviteit van verschillende middelen nog niet bekend is heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in een aantal gemeenten pilots uitgevoerd (Brink, Paulussen & Van Bergen, 2010). Tegelijkertijd zijn gemeenten zelf begonnen met het ontwikkelen van het gemeentelijk beleid. In sommige gemeenten is er een speciaal segregatiebeleid opgesteld, in andere gemeenten is het ondergebracht in het achterstandenbeleid. Dit heeft geleid tot uiteenlopende beleidsperspectieven en de inzet van verschillende middelen.

In het kader van de opleiding Maatschappelijk Opvoedingsvraagstukken hebben drie studenten onderzoek gedaan naar de verschillende beleidsperspectieven en middelen in drie vergelijkbare gemeenten: Amersfoort, Arnhem en Deventer. De gemeenten zijn op een aantal aspecten vergelijkbaar. Tabel 1 laat zien dat Amersfoort en Arnhem een vergelijkbaar aantal inwoners hebben, Deventer is een kleinere gemeente. Het percentage kinderen dat in de gemeenten naar school gaat komt overeen, alsook het aantal scholen. Het percentage witte en zwarte scholen geeft de mate van segregatie in de gemeenten weer. Hier valt op dat in Arnhem aanzienlijk meer gemengde scholen bestaan.

Tabel 1

Gegevens gemeenten volgens CBS 2010

Gemeenten	Inwoners	basisschoolleerlingen	basisscholen	% witte scholen	% gemengde scholen	% zwarte scholen
Amersfoort	144.862	16.251 (11%)	59	68*	18*	14*
Arnhem	147.018	12492 (8%)	52	41*	43*	16*
Deventer	98.773	9600 (10%)	34	76**	12**	12**

** Criteria Amersfoort en Arnhem: Witte scholen hebben een leerlingenpopulatie van minder dan 10% allochtonen. Gemengde scholen hebben een leerlingenpopulatie tussen de 10% en de 50% allochtonen. Zwarte scholen hebben een leerlingenpopulatie van minimaal 50% allochtonen.

* Criteria Deventer: Witte scholen hebben een leerlingenpopulatie van minder dan 20% allochtonen. Gemengde scholen hebben een leerlingenpopulatie tussen de 20% en de 50% allochtonen. Zwarte scholen hebben een leerlingenpopulatie van minimaal 70% allochtonen.

In deze thesis wordt de volgende vraag onderzocht: wat zijn de verschillen en overeenkomsten in het segregatie- en achterstandenbeleid in het basisonderwijs van de gemeenten Amersfoort, Arnhem en Deventer? Hierbij wordt uitgegaan van het gemeentelijk beleid en waar nodig aangevuld met het schoolbeleid.

De thesis is opgebouwd uit verschillende hoofdstukken. Eerst wordt er een overzicht gegeven van de situatie rondom segregatie in het basisonderwijs in de verschillende gemeenten. Daarna wordt besproken hoe de kwaliteit van het beleid bepaald is en welke methoden van onderzoek zijn gebruikt. Vervolgens worden de resultaten besproken waarna een conclusie van de bevindingen volgt.

3. Schets van het huidige beleid

3.1 Betrokkenen

Bij het vraagstuk segregatie in het onderwijs zijn twee beleidsstromingen betrokken: het etnische segregatiebeleid en het achterstandenbeleid. De gemeenten volgen hierin de richtlijnen die de overheid opstelt en financiert (rijksoverheid.nl, 2011). Binnen de gemeente is de afdeling Jeugd en Onderwijs verantwoordelijk voor het beleid. Deze afdeling werkt vaak samen met een gemeentespecifiek instelling. Zoals in Amersfoort de stichting Kleurrijke Scholen, in Arnhem stichting PAS en in Deventer stichting Tintaan. De gemeentespecifieke instelling heeft een coördinerende en ondersteunende functie. De gemeentespecifieke instellingen werken samen met de schooldirecteuren en schoolbesturen. De schooldirecteuren zijn daarbij verantwoordelijk voor de implementatie van het gemeentebeleid op hun school. In

Deventer is er daarnaast de denktank Integratie die een signalerende functie heeft. Zij voorziet de gemeente Deventer van advies en commentaar.

3.2 Hoofddoelen

Zoals hierboven al is aangegeven zijn er twee beleidstromingen met betrekking tot segregatie in het onderwijs. De gemeenten willen middels deze twee beleidstromingen gelijke kansen voor elk kind creëren. De gemeenten Amersfoort (Van Acht, 2011) en Deventer (GOA plan Deventer, 2005) zetten hiervoor een achterstandenbeleid en een etnische segregatiebeleid in. De gemeente Arnhem voert alleen een achterstandenbeleid (Stichting PAS, 2007).

In het achterstandenbeleid wordt geen onderscheid gemaakt tussen etniciteit maar tussen sterke en zwakke leerlingen. In Amersfoort heeft de gemeente als doel dat ieder leerling een startkwalificatie behaalt (zie tabel 2). De gemeente Arnhem streeft middels dit beleid naar gelijke kansen op de arbeidsmarkt voor elk kind. Deventer heeft het achterstandenbeleid als doel om het voorkomen en verminderen van onderwijsachterstanden.

De gemeenten Amersfoort en Deventer voeren naast het achterstandenbeleid ook een etnische segregatiebeleid. Hierbij volgen de gemeenten de lijn die de overheid heeft uitgezet (rijksoverheid.nl, 2011). Om segregatie te bestrijden hebben de gemeenten als hoofddoel om van scholen een etnische afspiegeling van de wijk te maken. De gemeenten streven ernaar dat kinderen uit de wijk elkaar op school ontmoeten en met elkaar omgaan. Dit zou de sociale cohesie en de integratie bevorderen (Voorstel voor aanpak segregatie onderwijs, Gemeente Deventer).

Tabel 2

Hoofddoelen per gemeente

Type beleid	Amersfoort	Arnhem	Deventer
Etnische segregatiebestrijding	Scholen een etnische afspiegeling van de wijk maken	*	Scholen een etnische afspiegeling van de wijk maken
Achterstandenbestrijding	Behalen van een startkwalificatie voor iedere leerling	Gelijke kansen op de arbeidsmarkt	Het voorkomen en verminderen van onderwijsachterstanden

* Arnhem heeft geen beleid om etnische segregatie tegen te gaan

3.3 Doelen en toepassing van de middelen

De gemeente en scholen zetten verschillende middelen in om het hoofddoel te bereiken. Naast de middelen die het gemeentelijk beleid voorschrijft zetten de scholen ook zelf middelen in.

De middelen kunnen in twee categorieën worden verdeeld. De eerste categorie bevat middelen die worden ingezet om etnische segregatie tegen te gaan en de tweede categorie bevat middelen die worden ingezet om achterstanden tegen te gaan. In de onderstaande tabel wordt dit schematisch weergegeven. Per middel wordt nagegaan in welke gemeenten en hoe ze in de praktijk worden ingezet. Ook eventuele doelen bij de middelen worden genoemd.

Tabel 3

Middelen bij hoofdoelen

Gemeente	Amersfoort	Arnhem	Deventer
Achterstanden bestrijding	VVE	VVE	VVE
	Taalstimulering	Taalstimulering	Taalstimulering
	Aangepast onderwijsprogramma	Aangepast onderwijsprogramma	Aangepast onderwijsprogramma
	Brede school	Brede school	Brede school
	Remedial teaching	Schakelklassen	Remedial teaching
	Vreedzame school		
Etnische segregatiebestrijding	Scholentochten		Schakelklassen
	Ouderparticipatie		Kopklassen
	Ouderambassadeurs		Postcodebeleid

In alle drie de gemeenten wordt voor- en vroegschoolse educatie (VVE) ingezet om ontwikkelingsachterstanden tegen te gaan. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen etniciteit. Wel worden er in elke gemeente andere doelen gesteld bij het middel. De gemeente Deventer heeft als doel: *In 2009 scoort 75% van de kinderen niveau A t/m C aan het einde van groep 2 op de woordenschattoets* (Onderwijsachterstandenbeleid 2006-2009, 2006). Terwijl de gemeente Arnhem het volgende doel heeft: *Het bereik doelgroepkinderen uitbreiden tot 70% in de voorschoolse periode* (Stichting PAS, 2007). Om dit te bereiken richt het beleid in Arnhem zich op alle kinderen van 0–6 jaar. Voor kinderen met een grotere kans op achterstanden of voor kinderen waar al sprake is van achterstanden (doelgroepkinderen) zullen extra activiteiten in het kader van het VVE-beleid worden ingezet.

Taalstimulering wordt in alle gemeenten ingezet als middel tegen achterstanden. In Amersfoort en Deventer zijn hier vanuit de gemeenten geen doelen aan verbonden. In Arnhem is dit wel het geval. Het doel van de gemeente is: *Alle scholen met meer dan 50 %*

*doelgroep*leerlingen maken (voor zover mogelijk) gebruik van de extra taalactiviteiten, specifiek voor leerlingen met een taalachterstand (Stichting PAS, 2007). De stichting PAS implementeert dit beleid in de praktijk door taalstimulering zoals lees- en boekpromotie aan te bieden aan scholen.

Het aangepaste onderwijsprogramma wordt ook in alle drie de gemeenten ingezet. Hierbij zijn geen doelen opgesteld vanuit de gemeenten. Remedial teaching wordt alleen in de gemeenten Amersfoort en Deventer ingezet door de scholen. Remedial teaching is een middel dat de school zelf inzet om achterstanden bij kinderen weg te werken. Dit wordt dan ook op elke school anders ingevuld.

De brede school wordt in alle gemeenten ingezet in het kader van achterstandbestrijding. Bij een brede school is er een samenwerkingsverband tussen verschillende partijen met als doel om ontwikkelingskansen van kinderen te vergroten. In de gemeente Amersfoort heeft dit middel als doel om netwerkverbetering te realiseren tussen de school, welzijnspartners en ouders. De gemeente wil daarnaast ook in elk wijk een brede school creëren.

Het middel schakelklassen wordt in Arnhem ingezet als een middel om achterstanden tegen te gaan terwijl het in Deventer wordt ingezet als etnische segregatiebestrijding. In Arnhem wordt het middel ingezet om zwakke leerlingen gelijke kansen te bieden bij aanvang op de basisschool terwijl in Deventer het middel wordt ingezet om achterstanden, vooral taalachterstanden, bij allochtone kinderen weg te werken. In de gemeente Deventer is de gemeentespecifieke instelling Tintaan verantwoordelijk voor de schakelklassen. Kinderen met een taalachterstand worden door verschillende instellingen doorgestuurd naar Tintaan. Zij geven kinderen een jaar lang extra onderwijs in de Nederlandse taal waarna ze kunnen instromen in het basisonderwijs.

Kopklassen is een middel dat alleen in Deventer wordt ingezet. In Deventer worden talentvolle leerlingen die thuis een andere taal spreken en een achterstand hebben met betrekking tot de Nederlandse taal doorgestuurd naar een kopklas. Na groep acht volgen leerlingen nog een extra jaar taalonderwijs waarna ze doorstromen naar de middelbare school. De kopklassen worden verzorgd door de stichting Tintaan.

Scholentochten is een middel dat alleen in Amersfoort wordt ingezet. Door aantrekkelijke voorlichting over scholen te geven probeert de gemeente zwarte en witte scholen meer gemengd te maken en zo etnische segregatie tegen te gaan. Ouderparticipatie wordt in Amersfoort ingezet om etnische segregatie tegen te gaan door vooral allochtone ouders meer te betrekken bij de school van hun kinderen. In Arnhem en Deventer wordt dit middel ingezet als achterstandbestrijding. Ouderambassadeurs worden in Amersfoort ingezet met als doel:

uitwisselingsmogelijkheden voor ouders en schoolbesturen te creëren (Stichting Kleurrijke Scholen, 2010). Dit zal volgens de gemeente leiden tot het bestrijden van etnische segregatie.

Het middel vreedzame school wordt alleen in Amersfoort ingezet. Dit dient om achterstanden te bestrijden. De vreedzame school is een project waar leerlingen worden voorbereid op het leven in een democratische samenleving. Sinds 2007 en 2008 zijn in twee wijken het project vreedzame wijk en vreedzame school ingezet. De gemeente wil dit in 2011 uitbreiden met een derde wijk (de vreedzame wijk, 2011)

Het middel parallelklassen wordt alleen in de gemeente Arnhem ingezet. In de praktijk wordt dit alleen toegepast indien een klas groot genoeg is om te splitsen. Hierbij wordt de klassensamenstelling gebaseerd op een optimale verhouding tussen sterke en zwakke leerlingen.

Alleen in de gemeente Deventer wordt het middel postcodebeleid ingezet. De inhoud van dit middel is gericht op dat scholen een afspiegeling moeten zijn van de wijk waarin ze staan. De kinderen uit de wijk moeten elkaar op school ontmoeten en met elkaar omgaan. Dit zal het contact tussen autochtonen en allochtonen bevorderen.

Zoals te zien is in tabel 2 hebben gemeenten verschillende doelen. In tabel 3 is te zien dat verschillende middelen worden ingezet. Een meerderheid van de middelen wordt ingezet met hetzelfde hoofddoel. Er zijn echter ook uitzonderingen, bijvoorbeeld schakelklassen. Sommige middelen, zoals vreedzame school, parallelklassen en kopklassen, worden alleen in één gemeente ingezet.

4. Inhoudelijke analyse beleid

4.1 Beleidstheorie

Nu het gemeentelijk beleid beschreven is, is het interessant om het beleid te toetsen aan een theorie. Dit geeft inzicht in de potentiële effectiviteit van het gemeentebeleid.

Om de kwaliteit van het beleid te toetsen wordt gebruik gemaakt van het balansmodel (Bakker, Bakker, Van Dijke & Terpstra, 1998). Dit model gaat uit van beschermende- en risicofactoren, waarbij een cumulatie van risicofactoren voor ontwikkelingsproblemen kan zorgen. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen drie niveaus met verschillende mate van invloed: het micro-, meso- en macroniveau. Dit model is van toepassing op segregatie in het onderwijs, omdat het achterstandenbeleid zich richt op het verhelpen en voorkomen van ontwikkelingsproblemen. Ook het etnische segregatiebeleid heeft als doel een optimale ontwikkelingsomgeving te creëren voor ieder kind.

Bij deze beleidsanalyse wordt gekeken of het gemeentebestuur zich voldoende richt op het vergroten van beschermende factoren en het verkleinen van risicofactoren. Een aantal factoren zoals beschreven in het balansmodel hebben geen directe betrekking op het basisonderwijs, bijvoorbeeld: laag geboortegewicht, echtscheiding en economische crisis. Factoren waar het onderwijs wel invloed op heeft, staan in tabel 4 weergegeven (het volledige model is terug te vinden in de bijlage 1).

Tabel 4

Aangepast balansmodel voor onderwijssituatie

Niveau	Beschermend	Risico
Micro	Hoge intelligentie	Handicap
	Positief zelfbeeld	Negatief zelfbeeld
Meso	Sociale steun	Isolement
	Goede sociale bindingen	Gebrekkige sociale bindingen
	Sociale cohesie	Sociale desintegratie
	Goed en toegankelijk onderwijs	Slechte sociale voorzieningen
Macro	Normen en waarden in overeenstemming met dominante cultuur	Afwijkende subculturele normen en waarden
	Tolerante samenleving	Discriminatie

Voor de beleidsanalyse worden voor iedere gemeente de volgende vragen beantwoord:

- Welke middelen worden ingezet om beschermende factoren te vergroten?
- Zijn er beschermende factoren waar geen middelen op worden ingezet?
- Zorgt het totaal van de middelen voor een balans tussen risicofactoren en beschermende factoren?

4.2 Toepassing middelen

Tabel 5

Middelen toegepast in de gemeenten

Niveau	Beschermende factoren	Amersfoort	Arnhem	Deventer
Micro	Hoge intelligentie	VVE Taalstimulering	VVE Schakelklassen Taalstimulering Aangepast onderwijsprogramma	VVE Schakelklassen Taalstimulering Kopklassen Aangepast onderwijsprogramma Remedial teaching
Meso	Positief zelfbeeld	-	-	-
	Sociale steun	Ouderontmoetingsdagen	Schoolcontactwerk	-
	Goede sociale bindingen	Ouderontmoetingsdagen	Schoolcontactwerk	Ouderparticipatie
	Sociale cohesie	Brede school	Brede school	Brede school Postcodebeleid
	Goed onderwijs	-	-	-
	Toegankelijk onderwijs	Voorlichtingsdagen Scholentochten	-	Postcodebeleid
Macro	Normen en waarden in overeenstemming met dominante cultuur	Vreedzame school	-	-

Op microniveau is in alle gemeenten aandacht voor vroeg- en voorschoolse educatie en ligt er nadruk op taalstimulering. In de gemeente Deventer worden volgens het gemeentebestuur de meeste middelen ingezet op microniveau, hier worden ook kopklassen en remedial teaching in het gemeentebestuur besproken. In de andere gemeenten worden deze niet in het gemeentebestuur besproken.

Op mesoniveau zet Amersfoort als enige gemeente ouderontmoetingsdagen, voorlichtingsavonden en scholentochten als middelen in. In Arnhem bestaan ook middelen gericht op ouders, deze worden voornamelijk ingezet om sociale bindingen te bevorderen. Deventer gebruikt het middel postcodebeleid om sociale cohesie te bevorderen doordat autochtone en allochtone kinderen met elkaar naar school gaan. Ook wordt het ingezet om scholen in de wijk voor ieder kind toegankelijk te maken.

Op macroniveau zet Amersfoort de vreedzame school in, met dit middel streeft de gemeente naar het ontwikkelen van normen en waarden die kinderen nodig hebben om te slagen in de Nederlandse maatschappij.

Uit de tabel blijkt dat alle gemeenten middelen inzetten op micro- en mesoniveau, maar dat alleen Amersfoort ook middelen inzet op macroniveau. Hoewel er geen middel wordt ingezet om aan een positief zelfbeeld te werken kan van deze beschermende factor worden verwacht dat het een resultaat is van andere factoren en moeilijk direct te beïnvloeden is.

Dit overzicht laat zien hoeveel middelen worden ingezet en hoe deze verdeeld zijn over de verschillende niveaus. Het geeft echter nog geen inzicht in de kwaliteit van de middelen. Om de kwaliteit te bepalen zijn de *doelen* die voor deze middelen zijn gesteld op helderheid, toetsbaarheid en consistentie getoetst. De kwaliteit van de *uitvoering* van de middelen is door middel van interviews getoetst, dit wordt verder in hoofdstuk 6 besproken.

4.3 Kwaliteitscriteria

De gemeenten hebben verschillende doelen opgesteld om onderwijsachterstanden te bestrijden. Om inzicht te krijgen in de effectiviteit van het beleid is het belangrijk om meetbare doelen op te stellen. Inzicht op de effectiviteit geeft weer mogelijkheden tot verbetering.

Tabel 6

Algemene kwaliteiten van de doelen

Kwaliteitscriteria	Amersfoort	Arnhem	Deventer
Helderheid	+	+	+
Toetsbaarheid	-	+/-	+/-
Consistentie	-	+	++
Concreet	+/-	+/-	+/-

-- ontbreekt, niet bekend

- vaag, fragmentarisch, inconsistent

+/- enigszins beschreven en verantwoord

+ beschreven en verantwoord

++ expliciet operationeel consistent beschreven en verantwoord

In alle gemeenten zijn bij middelen doelen geformuleerd. Een voorbeeld hiervan is het doel dat Deventer zich stelt bij het middel VVE: *“In 2009 scoort 75% van de kinderen niveau A t/m C aan het einde van groep 2 op de woordenschattoets”* (Onderwijsachterstandenbeleid 2006-2009, 2006). Dit doel is helder en toetsbaar, daarnaast is het doel consistent met het overkoepelende doel om onderwijsachterstanden te voorkomen. De uitgangspositie bij dit doel is echter niet bekend. In vergelijking met de andere gemeenten valt op dat Arnhem het meest gedetailleerd doelen heeft geformuleerd. Dit blijkt uit het doel: *“het uitbreiden van het bereik doelgroepkinderen in de voorschoolse periode (peuters van 2,5 tot 4 jaar) van 43 % in 2006 naar 70 % in 2010”* (Kleurrijke Scholen, 2010). In dit doel is de uitgangspositie meegenomen, de doelgroep is bekend alsook het tijdsfad en het doel is goed toetsbaar.

Arnhem heeft bij alle middelen doelen op microniveau geformuleerd, in de andere gemeenten zijn vaker algemene doelen geformuleerd. Een voorbeeld hiervan is het doel dat Amersfoort zich stelt bij het middel ouderambassadeur: *“initiatieven van ouders en scholen op mengende scholen in Amersfoort worden ondersteund en zijn hierdoor beter in staat om positieve PR te maken voor deze scholen waardoor deze mogelijk een betere afspiegeling worden van de buurt”* (Kleurrijke Scholen, 2010). Dit doel is vaag geformuleerd en moeilijk toetsbaar. Het is wel consistent met de overkoepelende doelen die de gemeente zichzelf stelt.

Er bestaat dus verschil in de kwaliteit van de doelen die de gemeenten opgesteld hebben. In Arnhem zijn de effecten van het beleid het beste te toetsen, daarmee is de gemeente Arnhem in staat om het eigen beleid effectief te evalueren en te verbeteren.

5. Methoden van onderzoek

5.1 Design

Om een vergelijking te maken tussen het segregatie- en achterstandenbeleid van de gemeenten is gebruik gemaakt van drie methoden. Ten eerste is de inhoud van het beleid geanalyseerd aan de hand van gemeentelijke beleidsdocumenten. Hierbij is bepaald of de middelen die in het beleid omschreven staan consistent zijn met de doelen die geformuleerd zijn. Ook is bepaald hoe helder, meetbaar en concreet de doelen geformuleerd zijn.

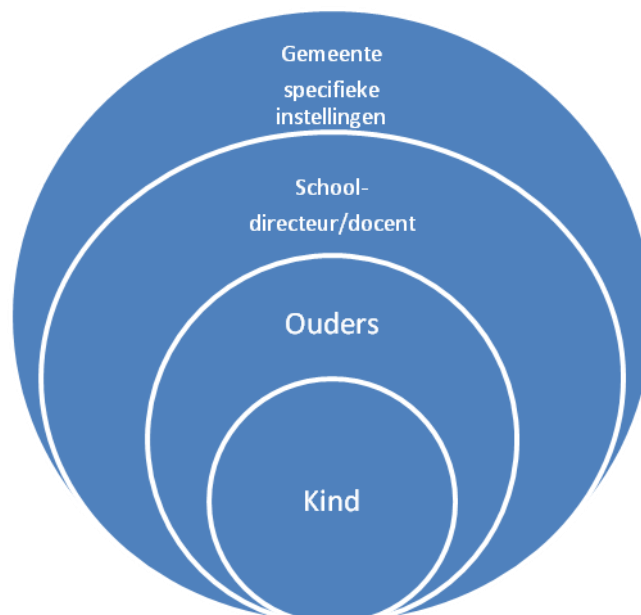
Ten tweede is de kwaliteit van het beleid getoetst aan wetenschappelijke literatuur over achterstandenbestrijding. Hiermee is bepaald of, op basis van de theorie, verwacht kan worden dat het beleid bijdraagt aan het vergroten van beschermende factoren en het verminderen van risicofactoren in de onderwijsomgeving.

Tot slot is de werkelijke uitvoering van het beleid onderzocht door het interviewen van sleutelinformanten. Er is gevraagd in hoeverre de beschreven middelen worden ingezet en welke succesfactoren en knelpunten de betrokkenen ervaren. Door het beleid met deze drie methoden te onderzoeken is geprobeerd een volledig beeld van de kwaliteit en de toepassing van het beleid te krijgen. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de methode van de interviews.

5.2 Interviews

Om de uitkomsten van de interviews representatief te maken zijn drie groepen sleutelinformanten geselecteerd: schooldirecteuren en docenten, gemeentespecifieke actoren en ouders. Deze drie typen respondenten zijn geselecteerd omdat zij op verschillende wijzen invloed hebben op het beleid en daarmee de kansen van het kind. In figuur 1 wordt zichtbaar wat de afstand is van de respondent tot het kind en welke mate van invloed de respondent heeft. Hieruit blijkt dat gemeentespecifieke actoren het meest veraf staan van het kind, maar wel invloed hebben op de schooldirecteur en leerkracht en via deze weg ook op de ouder. De ouders zijn bepalend in de schoolkeuze en kunnen zich hierin laten beïnvloeden door schooldirecteuren en gemeentespecifieke actoren. Via ouderparticipatie kunnen ouders ook invloed uitoefenen op het beleid.

Figuur 1. Mate van invloed van betrokkenen op het kind

Bij de selectie van sleutelinformanten is rekening gehouden met de populatie van de school waaraan de respondent gelieerd is (zwart, gemengd of wit), de denominatie van de school

(christelijk, islamitisch of openbaar) en het oordeel van de onderwijsinspectie (sterk, voldoende of zwak). In het geval van gemeentespecifieke respondenten is uitgegaan van de belangrijkste partner van de gemeente in segregatie- en achterstandsbestrijding zoals omschreven in de beleidsdocumenten. Er is gebruikt gemaakt van de sneeuwbalmethode, waarbij aan respondenten is gevraagd of zij andere betrokkenen kenden die ook wilden meewerken. In Amersfoort zijn ouders op het schoolplein benaderd en in Arnhem heeft een oproep via sociale media geleid tot een interview met een ouder.

In totaal zijn er 14 interviews gehouden. Hiervan zijn er vier op locatie en tien telefonisch afgenomen. Twee respondenten wensten niet telefonisch mee te werken maar hebben schriftelijk antwoord gegeven. In tabel 5 is het aantal interviews en schriftelijk contact per type respondent aangegeven

Tabel 7

Overzicht respondenten en aantal interviews

Sleutelinformanten	Aantal interviews
Schooldirecteuren/ Leerkrachten	9
Gemeentelijke instellingen.	3
Ouders	4

Om de uitkomsten van de interviews te kunnen vergelijken is gebruik gemaakt van een topiclijst (zie bijlage 2). Deze topiclijst bevatte een lijst met vooraf geselecteerde middelen. Bij al deze middelen is nagegaan of zij op de school werden ingezet en welke succesfactoren en knelpunten de respondenten bij de middelen ervoeren. Ook is er gevraagd naar andere middelen die de school in het kader van segregatie of achterstandenbestrijding inzet.

5.3 Methodologische kwaliteit

De respondenten zijn onafhankelijk van elkaar geïnterviewd en er is hun anonimiteit verzekerd. Hiervoor is gekozen om de mogelijkheid van sociaalwenselijke antwoorden te verkleinen en daarmee de betrouwbaarheid te vergroten. Ook het interviewen van verschillende betrokkenen met verschillende rollen en verantwoordelijkheden had als doel om de betrouwbaarheid te vergroten. Er kan bijvoorbeeld verwacht worden dat gemeentespecifieke actoren positief zijn over het gemeentebestuur en dat schooldirecteuren en docenten hun school in een positief daglicht willen stellen. Door ook ouders te interviewen,

die minder belang hebben bij een positieve beeldvorming van gemeentebestuur of de school, is geprobeerd voor sociaal wenselijke antwoorden te controleren.

Omdat niet iedere respondent wilde meewerken aan een interview op locatie zijn een aantal interviews alleen telefonisch gehouden. Dit heeft als nadeel dat non-verbale communicatie niet is meegenomen in de registratie van de interviews en dat van een aantal interviews geen geluidsopnamen zijn gemaakt.

6. Resultaten

6.1 Middelen die op de scholen worden ingezet

Naast de middelen die vanuit het gemeentelijke beleid ingezet zijn, kunnen er ook nog op scholen individueel middelen ingezet worden om segregatie tegen te gaan en gelijke kansen voor ieder kind te bieden. Een belangrijk doel van de interviews was om te achterhalen wat er in de praktijk wordt ingezet en wat scholen zelf doen om onderwijsachterstanden tegen te gaan.

Om de resultaten te interpreteren is ook gekeken naar de denominatie van de school. De veronderstelling hierbij is dat dit een verklaring kan zijn voor de ingezette middelen op school. Daarnaast is er ook gevraagd naar de kleur van de school, omdat er in Amersfoort en Deventer beleid is op basis van etnische segregatie. In Arnhem werd dit soms geschat doordat de scholen niet gericht zijn op etnische segregatie en scholen hier ook geen aantallen van hebben. In tabel 8 is de denominatie en de kleur van de school kort schematisch weergegeven.

Tabel 8

Denominatie en populatie van onderzochte scholen

Gemeente	School 1	School 2	School 3	School 4
Amersfoort	Wit	Gemengd	Zwart	
	Katholiek	Openbaar	Openbaar	
Arnhem	Gemengd	Gemengd	Wit	Gemengd
	Openbaar	Openbaar	Katholiek	Openbaar
Deventer	Gemengd	Gemengd	Wit	Wit
	Openbaar	Openbaar	Christelijk	Christelijk

In de volgende tabellen zijn de resultaten van de interviews per stad weergegeven. Dit zijn de belangrijkste bevindingen van de interviews. In de tabel worden de middelen genoemd die in de middelenchecklist staan. Hierbij betekent een ++ dat het middel op de school ingezet wordt

én in het beleid vermeld staat. Een + betekent dat het middel niet in het beleid vermeld staat, maar wel door een school ingezet wordt. Een +/- betekent dat het middel in ontwikkeling is, een – betekent dat het middel helemaal niet aanwezig is op een school, terwijl het wel in het beleid vermeld staat. Indien een kolom leeg is, betekent dat het middel niet voorkomt in het gemeentelijk beleid en ook niet ingezet wordt.

Tabel 9

Middelen ingezet door scholen (n = 3) in Amersfoort

Middel	School 1	School 2	School 3
VVE	-	+/-	+/-
Schakelklassen	-	++	++
Taalstimulering	-	++	++
Aangepast onderwijsprogramma	++	++	++
Remedial teaching	+	+	+
Kopklassen			
Scholentochten*		++	++
Ouderparticipatie*		++	++
Brede school	++	++	++
Vreedzame school	+	+	+
Parallelklas			

* *Deze middelen door gemeente niet als doel gesteld in de wijk van school 1*

Tabel 10

Middelen ingezet door scholen (n = 4) in Arnhem

Middel	School 1	School 2	School 3	School 4
VVE	++	++	++	++
Schakelklassen	++	++	++	++
Taalstimulering	++	++	++	++
Aangepast onderwijsprogramma	+	+	+	+
Remedial teaching				
Kopklassen				
Scholentochten				
Ouderparticipatie	+	+	+	+
Brede school	++	++	++	++
Vreedzame school				
Parallelklas	+	+		

Tabel 11

Middelen ingezet door scholen (n = 4) in Deventer

Middel	School 1	School 2	School 3	School 4
VVE	++	++	-	-
Schakelklassen	++	++	++	++
Taalstimulering	++	++	-	-
Aangepast onderwijsprogramma	+	+	+	+
Remedial teaching	+		+	
Kopklassen	++	++	++	++
Scholentochten				
Ouderparticipatie	+	+	+	+
Brede school	++	++	-	++
Vreedzame school				
Parallelklas				

In de tabellen is te zien dat in alle gemeenten VVE wordt ingezet, hoewel dit in Amersfoort nog in ontwikkeling is. In de gemeente Amersfoort werd aangegeven dat de methode die op de voorschool gebruikt wordt ook in de kleuterklassen wordt voortgezet. De “witte” school in Amersfoort gaf aan dat deze methode slechts beperkt gebruikt wordt. Uit het interview met de directeur van stichting PAS blijkt dat in de gemeente Arnhem bij 22 basisscholen gebruik wordt gemaakt van VVE. In Deventer wordt op de helft van de geïnterviewde scholen VVE ingezet.

In de gemeenten Arnhem en Deventer worden op alle geïnterviewde scholen schakelklassen als middel ingezet. In de gemeente Arnhem is bij S1 nog maar één schakelklas aanwezig en deze gaat ook per komend schooljaar verdwijnen in verband met bezuinigingen. Hoewel in Amersfoort de schakelklas niet wordt ingezet op school, wordt er wel gebruik van gemaakt. Dit gebeurt door kinderen in groep 1 een toets laten maken om te achterhalen of er een taalachterstand is. Als hier sprake van is, dan wordt een kind doorverwezen naar een schakelklas en kan het kind na het succesvol voltooien weer terugkeren op school.

Taalstimulering wordt op alle scholen in alle gemeenten ingezet, behalve op een “witte” school in Amersfoort en de witte scholen in Deventer. De verklaring die de school in Amersfoort hiervoor geeft is dat het een witte school betreft met kinderen waarvan de ouders zowel hoog- als laagopgeleid zijn en zeer goede resultaten behalen op het gebied van taal. In Arnhem is een witte school geïnterviewd waarvan de ouders een lage sociaaleconomische status hebben en veel ouders verslavingsproblematiek hebben. Bij deze leerlingen is het juist

wel van belang dat er extra taalstimulering is, omdat ook deze leerlingen vaak met een achterstand aan school beginnen.

In alle gemeenten wordt een aangepast lesprogramma toegepast, maar het wordt in de steden verschillend ingevuld. Dit kan bestaan uit een programma dat voor een individueel kind is opgesteld op basis van een handreiking, of door goed presterende kinderen een creatieve activiteit te laten doen, terwijl zwakkere leerlingen extra taalstimulering krijgen. Opmerkelijk hierbij is dat in Amersfoort en Arnhem dit programma in de les wordt aangeboden, terwijl in Deventer naar middelen buiten de les om wordt gezocht. In Amersfoort wordt als verklaring gegeven dat ze de kinderen niet willen buitensluiten.

6.3 Aanvullende middelen

In de interviews is gevraagd welke middelen scholen, naast de middelen zoals genoemd in het gemeentebestuur, zelf inzetten om gelijke kansen te creëren. Onderstaande middelen werden hierbij genoemd, doordat deze pas in de interviews naar voren kwamen is het niet mogelijk geweest om de inzet van deze middelen in iedere gemeente na te vragen. Het kan daarom zijn dat een aantal middelen wel worden ingezet, maar dat dit niet genoemd is in de interviews. Deze middelen kunnen verschillen per gemeente en zijn daarom moeilijk te vergelijken.

In alle steden wordt er niets vermeld over remedial teaching in het gemeentebestuur. Dit wordt wel op alle geïnterviewde scholen in Amersfoort als middel ingezet. In Deventer betrof het de helft van de scholen. In Arnhem is er tijdens de interviews niets verteld over remedial teaching als middel om achterstanden tegen te gaan.

Amersfoort is de enige stad die als middel scholentochten en de vreedzame school inzet. De vreedzame school betreft alle scholen, maar de scholentochten worden alleen op de zwarte scholen ingezet. Dit is ook zo opgenomen in het gemeentelijk beleid. Een docent in Amersfoort geeft aan dat de vreedzame school de kansen van zwakke leerlingen verhoogt. Hij geeft hierbij het voorbeeld van een leerling die profiteert van sterkere leerlingen.

“Een voorbeeld is een jongen die cognitief iets minder sterk is die zou wat makkelijk te beïnvloed zijn, die zou stoere kinderen nadoen. Zou daardoor verkeerde keuzes maken (...) Kinderen houden elkaar aan de regels. (...) Het bereik daarbij is dat hij daar bewuster van geworden en is minder snel geneigd om de verkeerde keuzes nogmaals te maken.

Wanneer er naar de ouderinitiatieven gekeken wordt dan heeft de gemeente Amersfoort ouders die hierbij actief betrokken zijn. In de gemeente Arnhem zijn er alleen ouderinitiatieven wanneer er problemen geconstateerd worden. Een voorbeeld hiervan blijkt

uit het interview met een schooldirecteur in Arnhem. Dit was toen een bepaalde school te zwart werd en de witte hoogopgeleide ouders als voortrekkers hebben gediend om hun kind op school te zetten in de eigen wijk. Dit was een zwarte school en werd hierdoor een gemengde school. Daarnaast wordt in alle steden wel iets gedaan aan ouderparticipatie. In Amersfoort is expliciet opgenomen in het beleid dat het gericht is op zwarte scholen, dit bleek ook uit de interviews. In Amersfoort geeft een betrokkene aan hoe zij denkt dat de kansen van kinderen vergroot worden door ouderparticipatie:

“Ik geloof echt dat de kwaliteit van onderwijs en segregatie opgelost kan worden via allochtone ouders. (...) [Ouders] komen van zo andere cultuur. [Ze hebben] geen inbreng als ouders. Ze zien het [lage kwaliteit van onderwijs] wel maar ze kunnen het niet zeggen.”

Uit de interviews bleek dat ondanks dat etnische segregatie niet als een probleem werd gezien door de gemeente Arnhem en Stichting PAS, dat door een schooldirecteur werd aangegeven dat het wel een probleem kan zijn. Een directeur van een andere school gaf ook aan dat allochtone kinderen vaak een andere soort taalachterstand hebben dan autochtone kinderen en dat daarop ingesprongen moet worden.

In de gemeente Amersfoort geven betrokkenen aan dat het segregatiebeleid tekort schiet omdat het zich niet richt op kwaliteit van onderwijs:

"Ik geloof echt, als jij een goede kwalitatieve school hebt dat het mengen vanzelf/veel makkelijker zou gaan. Als er geen alternatief is tussen kwalitatief hoge scholen. De succesfactor is keuze creëren".

Opvallend is dat de gemeente Arnhem op alle scholen dezelfde middelen inzet. Het komt ook overeen met het beleid dat ze voeren. De reden dat in Arnhem op sommige scholen parallelklassen zijn en bij andere niet, heeft te maken met de grootte van de school. Deze parallelklassen worden ook ingezet door de school en niet door de gemeente. Bij de gemeenten Amersfoort en Deventer zijn er verschillen in de middelen die op scholen worden ingezet.

6.4 Interviews ouders en gemeentespecifieke instanties

Het was van belang voor het onderzoek om ook ouders te interviewen. Ouders kunnen namelijk een andere visie hebben op de middelen die ingezet worden.

Daarnaast wordt er verwacht dat ouders minder snel sociaal wenselijke antwoorden zullen geven, omdat zij er baat bij hebben dat middelen effectief zijn. Tevens kan het zijn dat ouders andere knelpunten en succesfactoren zien dan schooldirecteuren of docenten.

Uit de interviews met de ouders bleek dat ouders alleen goed op de hoogte waren van de middelen indien hun kind hier zelf gebruik van maakte. In de gemeente Deventer bijvoorbeeld is een ouder geïnterviewd waarvan het kind naar een schakelklas gaat. De ouder heeft hier dan een mening over en weet waar de plus- en minpunten zitten. Het is dan ook niet verwonderlijk dat wanneer er gevraagd wordt naar de effectiviteit dat ouders er vaak geen mening over hebben wanneer dit niet van toepassing is voor hun eigen kind:

‘Wederom kan ik je hier geen eenduidig antwoord op geven. Juist omdat wij geen problemen hebben met onze kinderen, hebben we weinig te maken met schakelklassen/naschoolse activiteiten/cursussen etc.’

Daarnaast is in iedere stad een sleutelfiguur van een gemeentespecifieke instelling geïnterviewd. In Amersfoort had de sleutelfiguur een kritische houding ten opzichte van het beleid en ervoer knelpunten. Stichting PAS daarentegen was het eens met het beleid, omdat dit mede door de stichting gemaakt wordt. In het interview met Stichting PAS werd ook vaak herhaald wat al in de beleidsstukken en jaarverslagen staat vermeld. Stichting Tintaan is verantwoordelijk voor de uitvoering van schakelklassen, dit wordt in Deventer extern geregeld en niet op de school zelf. Kinderen geven aan dat ze zich niet meer buitengesloten voelen, doordat alle kinderen bij het schakeljaar een achterstand hebben. Dit is een succesfactor van het schakeljaar. Een knelpunt hierbij is dat het kind na een schakeljaar moet doorstromen naar het reguliere onderwijs. Soms heeft het kind nog meer tijd nodig, maar hier springt Stichting Tintaan op in door goed contact te houden met de reguliere school. Het kind krijgt daar ook vaak een aangepast onderwijsprogramma dat zich richt op de Nederlandse taal.

7 Conclusie en discussie

7.1 Conclusie

In deze thesis is het beleid om segregatie in het basisonderwijs tegen te gaan in de gemeenten Amersfoort, Arnhem en Deventer vergeleken. Hierbij is antwoord gegeven op de vraag: wat zijn de verschillen en overeenkomsten in het segregatie- en achterstandenbeleid in het basisonderwijs van de gemeenten Amersfoort, Arnhem en Deventer?

Segregatie in het onderwijs blijkt een maatschappelijk probleem te zijn dat in stand wordt gehouden door een lage kwaliteit van onderwijs op scholen met veel achterstandsleerlingen. Ook het wegtrekken van autochtone leerlingen, de witte vlucht genoemd, versterkt de mate van segregatie. Om segregatie te bestrijden voeren alle gemeenten een achterstandenbeleid. De gemeenten Deventer en Amersfoort voeren tevens een specifiek etnische segregatiebeleid. Binnen het etnische segregatiebeleid zet Deventer het postcodebeleid in om de schoolkeuze

van ouders te reguleren. Amersfoort wil ouders meer vrijblijvend voorlichten en motiveren om een school in de buurt te kiezen en zet hiervoor oudervoorlichtingsdagen en scholentochten in.

Om achterstanden te bestrijden gebruiken de gemeenten overwegend dezelfde middelen, zoals het taalbeleid, de vroeg- en voorschoolse educatie en brede scholen. Voorbeelden van middelen die niet in alle gemeenten worden ingezet zijn de vreedzame school, parallelklassen en kopklassen. De vreedzame school wordt alleen in Amersfoort ingezet en dient ter bevordering van een tolerante samenleving. In Arnhem worden parallelklassen ingezet om een optimale verdeling tussen zwakke en sterke leerlingen in de klas te bereiken. In Deventer worden kopklassen ingezet. Dit is een extra schooljaar tussen de basis- en middelbare school om de kansen van kinderen te vergroten.

Het balansmodel stelt dat de kansen van kinderen worden vergroot bij bevordering van beschermende factoren en beperking van risicofactoren. Etnische segregatie en onderwijsachterstanden zijn niet enkel een probleem van individuele kinderen en ouders maar blijkt een groter maatschappelijk probleem te zijn. Op basis van dit gegeven is het belangrijk dat het beleid zich richt op het individu, de directe omgeving en bredere samenleving. Arnhem en Deventer zetten voornamelijk middelen in ter bestrijding van individuele achterstanden. Alleen Amersfoort blijkt middelen in te zetten op alle niveaus, dit leidt volgens het balansmodel tot meer gelijke kansen voor kinderen. Deventer heeft met het postcodebeleid het minst vrijblijvende segregatiebeleid. In Arnhem komt het gemeentebeleid het meest overeen met de daadwerkelijke uitvoering op scholen.

7.2 Discussie

Segregatie in het onderwijs is een complex maatschappelijk probleem dat ondermeer samenhangt met woonsegregatie en kwaliteit van onderwijs. Uit de resultaten blijkt dat de gemeenten verschillend beleid voeren om gelijke kansen voor kinderen te creëren. De verschillen komen voort uit uiteenlopende opvattingen over de aard en aanpak van segregatie. Dit weerspiegelt een bredere maatschappelijke discussie waarin onderzoekers en beleidsmaker het niet altijd met elkaar eens zijn.

Recentelijk heeft de overheid besloten dat gemeenten niet meer verplicht worden om segregatie in het onderwijs te bestrijden. Zwarte scholen worden als een gegeven beschouwd (Jaarverslag 2010, kleurrijke scholen) en het bestaan van zwarte scholen wordt toegeschreven aan het bestaan van gesegregeerde woonwijken. Deze aanname was eerder al voor de

gemeente Arnhem reden om geen actief segregatiebeleid te voeren maar in te zetten op achterstandsbestrijding.

Echter, in de gemeente Amersfoort blijkt juist dat binnen een gemengde wijk ook zwarte en witte scholen bestaan, dit weerlegt de aanname dat 'zwarte' scholen alleen in 'zwarte' wijken voorkomen. Voor de gemeente Amersfoort is dit een reden om een etnisch segregatiebeleid te voeren. Zij stellen zich als doel om scholen een afspiegeling te maken van de wijk. Dit betekent wel dat bij gebrek van een aansluitend woonbeleid een 'zwarte' school in een 'zwarte' wijk nooit een gemengde school zal worden. Deventer combineert als enige gemeente het segregatiebeleid met het woonbeleid. Zij wil scholen een afspiegeling maken van de wijk en tegelijkertijd de wijken meer gemengd maken.

Een gemengde wijk is dus een voorwaarde voor een gemengde school, maar uit het voorbeeld in Amersfoort blijkt dat scholen niet automatisch een afspiegeling worden van de wijk. De aanname dat scholen automatisch een afspiegeling zijn van de wijk gaat voorbij aan een belangrijke andere oorzaak van segregatie in het onderwijs, namelijk de witte vlucht.

Als tweede argument voert de overheid op dat de kwaliteit van onderwijs belangrijker is dan de samenstelling van de klas. Echter, volgens de theorie van Paulle (2006) is zowel de kwaliteit van onderwijs als de samenstelling van de klas een belangrijke factor in het creëren van gelijke kansen voor kinderen. Zoals eerder genoemd zijn er verschillende redenen waarom de kwaliteit van onderwijs op zwarte scholen over het algemeen lager is. Er valt te verwachten dat het lastiger is om de kwaliteit van onderwijs in een school met voornamelijk achterstandkinderen te verhogen dan in een gemengde school. Het investeren in het mengen van kinderen kan dus leiden tot een hogere onderwijskwaliteit.

Op basis van de bevindingen in deze thesis kan gesteld worden dat beleid dat zich richt op het creëren van gelijke kansen zowel rekening dient te houden met de kwaliteit van onderwijs als de klassamenstelling. Door het regeringsbesluit om etnische segregatie niet meer actief te bestrijden kan verwacht worden dat gemeenten minder acties ondernemen om de samenstelling van de klas te optimaliseren.

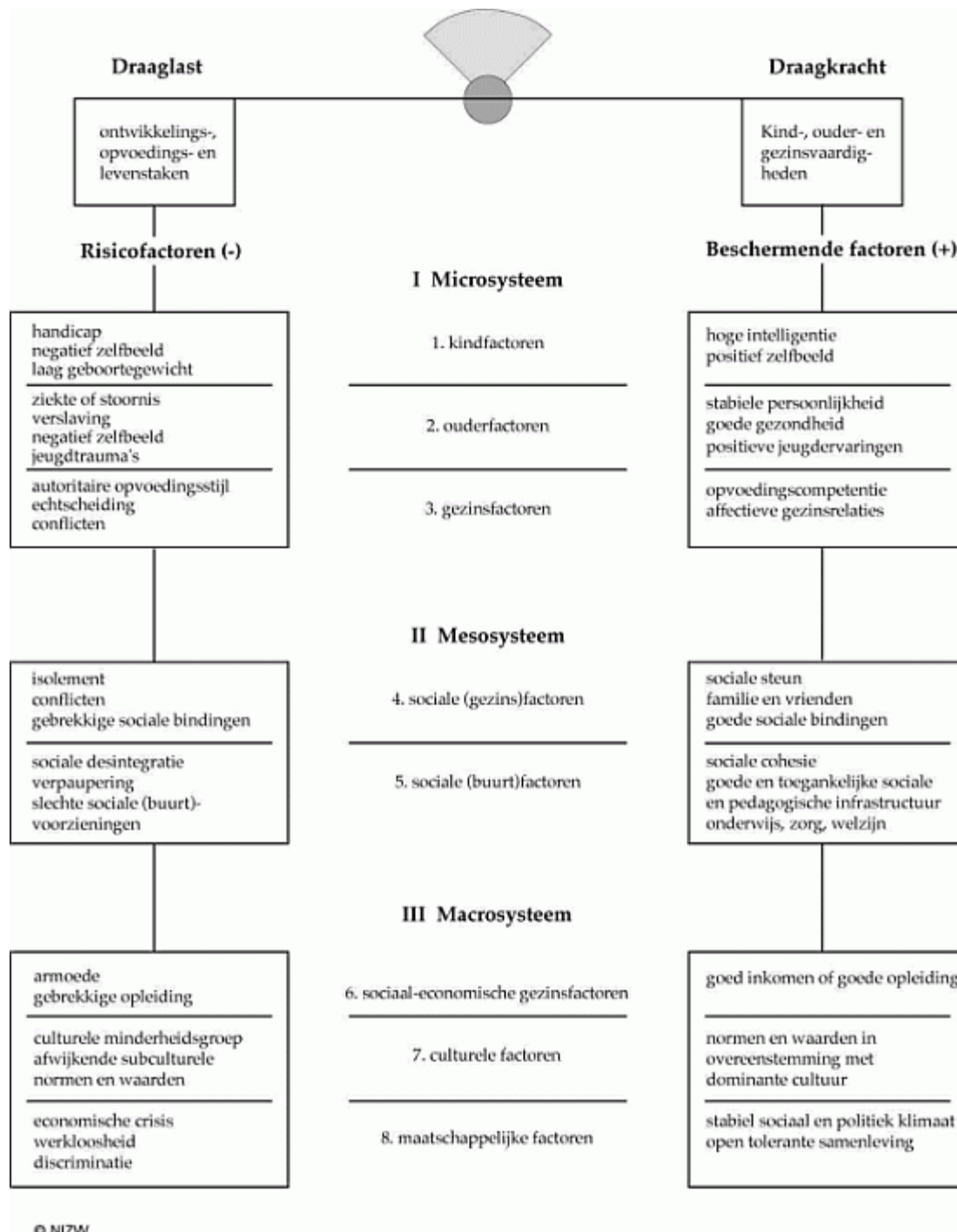
Referenties

- Bakker, Bakker, Van Dijke & Terpstra, (1998). *Balansmodel*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn
- Brink, Paulussen & Van Bergen, (2010). *Bestrijding van segregatie in het onderwijs in gemeenten: Verkenning van lokaal beleid anno 2008*. Utrecht: FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling
- CBS (2010). *Bevolking; geslacht, leeftijd, burgerlijke staat en regio*. Opgeroepen op 23 mei 2011, [http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=03759ned&D1=0-2&D2=129-132&D3=245&D4=\(1-1\)-1&VW=T](http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=03759ned&D1=0-2&D2=129-132&D3=245&D4=(1-1)-1&VW=T)
- De vreedzame wijk in Amersfoort (2011). Opgeroepen op 25 april, 2011, achtergrond van de vreedzame wijk <http://www.devreedzameschool.net/vreedzameschool/>
- Dijksma, S. (2008). *Tegengaan segregatie tweede kamer*. Brief aan de tweede kamer.
- Driessen, G., Doesborgh, J., Ledoux G., Van der Veen, I., & Vergeer, M., (2003). *Sociale integratie in het primair onderwijs*. Amsterdam: SCO Kohnstamm-Instituut
- Driessen, G., (2007). *'Peer group' effecten op onderwijsprestaties: Een internationaal review van effecten, verklaringen en theoretische en methodologische aspecten*. Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Dronkers, J., (2010). *Positieve maar ook negatieve effecten van etnische diversiteit in scholen op onderwijsprestaties? Een empirische toets met internationale PISA-data*. Nijmegen: School of Business and Economics
- Gemeente Amersfoort, (2011). *Tussenevaluatie Pilot Kleurrijke scholen*
- Gemeente Amersfoort, (2007). *Actie op uitval: actieprogramma onderwijsbeleid 2007-2010*.
- Gemeente Deventer, (datum onbekend). *Voorstel voor aanpak segregatie onderwijs*.
- Gemeente Deventer, (2008). *Nota maatregelen om segregatie in het onderwijs tegen te gaan*.
- Gemeente Deventer, (2008). *Besluitenlijst*
- Gemeente Deventer, (2006). *Onderwijsachterstandenbeleid 2006-2009*.
- Herweijer, L., & Vogels, R. (2004). *Ouders over opvoeding en onderwijs*. Den Haag: SCP.

- Karsten, S. R. (2002). *Schoolkeuze in een multi-etnische samenleving*. Amsterdam: SCO Kohnstamm-Instituut.
- Nieuwenhuizen, E., (2007). *Segregatie in het onderwijs*. Opgeroepen op 16 maart, 2011, segregatie in het onderwijs, http://www.art1.nl/artikel/2058Segregatie_in_het_onderwijs
- Oberon. *De Lokale Educatieve Agenda, segregatie integratie*. Opgeroepen op 16 maart, 2011, de Lokale Educatieve Agenda: http://www.delokaleeducatieveagenda.nl/bookshow.pl?Segregatie_Integratie
- Paulle, B., (2006). *Vorbij de oude debatten: een voorstel voor 'economische' desegregatie van het onderwijs*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Rijksoverheid (2011). *Hoe financiert de overheid het primair onderwijs en voortgezet onderwijs*. Opgeroepen op 16 maart 2011, <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financiering-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-financiert-de-overheid-het-primair-onderwijs-po-en-voortgezet-onderwijs-vo.html#anker-bekostiging-primair-onderwijs-po-en-voortgezet-onderwijs-vo>.
- Schakelklassen (2005).: *Schakelklassen per gemeente* Opgeroepen op 23 april, 2011, <http://www.schakel-klassen.nl/C76-Schakelklassen-per-gemeente.html>
- Stichting Kleurrijke Scholen, (2010). *Offerte pilot segregatiebestrijding*.
- Stichting Kleurrijke Scholen. *Over Stichting Kleurrijke Scholen*. Opgeroepen op 16 maart, 2011, stichting Kleurrijke Scholen: <http://www.kleurrijkescholen.nl/over-stichting-kleurrijke-scholen>
- Stichting PAS, (2007). *'In de steigers' Beleidsplan 2007 t/m 2010 van de stichting PAS Arnhem*.
- Van Acht, M., (2011). *Zwarte en witte scholen in Amersfoort. Segregatie in het Amersfoortse basisonderwijs*. Sector dienstverlening, informatie en advies. Amersfoort: Onderzoek en statistiek, gemeente Amersfoort.
- Vink, A., (2010). *Zwarte zwanen witte zwanen: De mythe van de zwarte school*. Amsterdam: Meulenhoff

Bijlagen

1. Balansmodel

2. Topiclijst

Inleiding

Dit interview wordt afgenomen in het kader van de scriptie “segregatie in het onderwijs”.

Deze scriptie schrijf ik samen met drie studenten van de opleiding Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken. De uitkomsten van dit interview zullen samen met de beschikbare beleidsstukken inzicht geven in het gevoerd beleid rondom segregatie in het onderwijs.

Uiteindelijk maken wij een vergelijking tussen de drie gemeenten.

Het interview zal ongeveer 30 minuten duren en wordt anoniem verwerkt. Voordat de scriptie afgerond wordt stuur ik u een conceptversie toe. Omdat de thesis via de Universiteit online beschikbaar wordt gesteld komen de gegevens openbaar.

Om het interview te kunnen verwerken maak ik graag audio opnames. Hebt u hier bezwaar tegen?

Dan zou ik graag willen beginnen.

- Hoe bent u betrokken bij het tegengaan van segregatie in het onderwijs binnen uw gemeente?
- Wat is precies uw taak/verantwoordelijkheden?
- Welke taken heeft u afgelopen jaar uitgevoerd?
- Hebt u het idee dat het gevoerde beleid effect heeft?
 - Waar merkt u dat aan?
 - Kunt u daar een voorbeeld van geven?
- Hebt u het idee dat het gevoerde beleid bijdraagt aan het creëren van gelijke kansen voor ieder kind?
 - Waar merkt u dat aan?
 - Kunt u daar een voorbeeld van geven?
- Wat zijn de middelen die worden ingezet om gelijke kansen voor ieder kind te creëren?
- Wat zijn de succesfactoren van deze middelen?
- Wat zijn de knelpunten van deze middelen?
- Weet u welke andere activiteiten ondernomen worden om gelijke kansen in het onderwijs te creëren?

Middelen	Doel	Effect	Knelpunten
VVE			
Schakelklassen			
Taalstimulering			
Kopklassen			
Aangepast onderwijsprogramma			
Remedial teaching			
Wereldschool			
Parallelklas			
Oudergericht			
Ouderparticipatie			
Scholentochten			
Vriendschapsschool			
Brede scholen			